

ข้อวัตรปฏิบัติ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เป็นชาวพุทธนะ เรามาทำบุญกุศลเพื่อจะหาความสุขใจใจ เพื่อหาความสุขที่แท้จริง ศาสนา มันละเอียดอ่อนมาก ความเข้าถึงมันเข้าถึงด้วยความลำบาก มันเข้าถึงด้วยการยากใจ ฉะนั้น วัตรปฏิบัติสำคัญ เห็นอย่างนี้มันเหมือนกับว่าเป็นความยุ่งยาก ถ้าเราตีว่าเป็นความยุ่งยาก มันก็เลยเป็นแบบว่ากิเลสมันแบบมันจะเอาความมั่งง่าย แต่ถ้าเราจะรักษาไว้มันก็เป็นความลำบาก เห็นไหม มันเข้าได้ยาก

วัตรปฏิบัตินะ เครื่องดำเนินใจ วัตรปฏิบัติจะเข้าไปถึงเรื่องของใจได้ กิริยาเหมือนกัน เห็นไหม วัตรปฏิบัติของพระนี่มันเป็นเรื่องปกตินี้แหละ แต่ถ้าคนทำมันก็เหมือนกับความพอใจ หัวใจมันยอมรับ พอหัวใจมันยอมรับ มันทำได้ ถ้าหัวใจไม่ยอมรับ มันก็ดูเป็นของเล็กน้อย

ความเป็นของเล็กน้อย หลวงปู่ฝั้นบอกไว้ว่า “ผมฝั้นมันเข้าตาแล้วมันเคืองตา ไม่มีท่อนซุง ท่อนไหนไปเข้าตาคนหรือ” เราเห็นแต่ของเล็กน้อยๆ แล้วเรามองข้ามไปๆ นี่วัตรปฏิบัติ วัดไม่ร้ายใจ เห็นไหม ชุตงค์ ๑๓

ชุตงค์ ๑๓ จะถึง ๑๓ ข้อ วัตร ๑๔ อจารีวัตร อากันตุกวัตร เห็นไหม วัตรของพระที่จะเครื่องอยู่อาศัย เขาถึงบอกว่า “ถ้าพระมีวัตรปฏิบัติ นี้วัดไม่ร้าย คนไม่ร้าย” คนมีกตিকাใจ ถ้าคนไม่มีกตিকা คนเอาความสะดวกเอาความมั่งง่ายไป มันไปได้เรื่อย

ฉะนั้น ถ้าทำแล้วมันก็เป็นความยุ่งยากขึ้นมา ความยุ่งยากมันไม่พอใจ มันอยากมั่งง่ายใจ ฉะนั้น ถึงว่ามันลำบากหน่อยต้องยอมรับ มันเป็นวัตรปฏิบัติ ข้อปฏิบัติแสดงออกถึงใจ ใจมันจะยอมรับไม่ยอมรับ นี่เครื่องดำเนินใจ ปฏิปทาของพระชุตงค์กรรมฐาน

ปฏิบัติคือเรื่องดำเนินเข้าไป ปฏิบัติเครื่องเข้า ถ้าเราไปทำลายปฏิบัติหะหมณะ ถนนหนทางมันจะเข้าไปไม่ได้ มานี้อาศัยหนทางเข้ามา ถ้าไม่มีหนทางเข้ามาเราจะเข้าไปถึงใจได้อย่างไร?

การจะเข้าไปถึงใจ การจะชำระกิเลส กิเลสมันอยู่ที่ใจ เห็นไหม ว่าศาสนานี้มันเข้าได้ด้วยเรื่องที่มีมันละเอียดอ่อนมาก ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้...เป็นไปไม่ได้เลย เป็นไปไม่ได้เลย แต่ในเมื่อเราไม่ถึงกับว่าขนาดนั้น เราหวังในมรรคผล หวังในเครื่องดำเนินแนวทางของเรายังมีอยู่ เราก็ต้องปฏิบัติตามนั้น นี่วัตรปฏิบัติ

แล้วเวลาเครื่องดำเนินไป วัตรปฏิบัติมันเป็นเรื่องวัตถุใช่ไหม? เพราะเอามาเทียบเคียงให้พวกเรากลับปัญญาอ่อน เหมือนเด็กอ่อนจริงๆ นะ มนุษย์เราเป็นนักบวชใหม่ๆ เป็นพระบวชใหม่ๆ เหมือนกับเด็กเล็กๆ ไม่รู้ประสีประสาเลยละ เอาวัตรเครื่องดำเนินนี้ให้พยายามเกาะเข้าไปๆ มันเปลี่ยนนิสัย

ขอนิสัยครูบาอาจารย์ เห็นไหม ขอนิสัยนี้ ขอนิสัย ๔ เห็นไหม ขอนิสัยว่าการประพฤติปฏิบัติต้องให้ได้ ๕ พรรษาขึ้นไปถึงจะพ้นนิสัยได้ ก็เหมือนกับเราไปฝึกหัด ลูกอยู่กับพ่อแม่มันก็ได้นิสัยมา พ่อแม่สอนให้เด็กควรทำความดี นี่มันเป็นเครื่องที่ทำได้นิสัยมา มันนิสัยเครื่องดำเนินเข้าไปๆ นี่หลักศาสนา

พระพุทธเจ้าถึงวางตรงนี้ให้เราเข้าไป เหมือนเด็กอ่อน แล้วเหมือนเราเหมือนกัน เหมือนเราที่เป็นชาวพุทธใช่ไหม? เราก็อยากจะประพฤติปฏิบัติใช่ไหม? พระพุทธเจ้าก็บอกว่า “ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา” ศีล สมาธิ ปัญญาใช่ไหม?

ศีล สมาธิ เห็นไหม ศีลกับสมาธิเป็นเครื่องมือ เครื่องมือก็เหมือนเครื่องมือ เราไปซื้อเครื่องมือที่ตามตลาด เราไปซื้อเอาได้เลย ค้อนก็ซื้อได้ ะไรก็ซื้อได้ แต่เครื่องมือในศาสนานี้ซื้อเอาไม่ได้ อยากได้สมาธิก็ต้องฝึกเอา ในหลักของศาสนานี้ก็บอกให้พิมพ์เขียว เห็นไหม พิมพ์เขียวเราก็ไปหาเอาสิ เราไปตลาดเราซื้อได้ เครื่องมือเครื่องดำเนินเราซื้อได้

มรรคนี้ซื้อไม่ได้ มันไม่สามารถซื้อได้ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ชี้ทางให้เฉยๆ ชี้ทางให้ เห็นไหม แล้วเราต้องไปหาเอา เอาพิมพ์เขียวมาก็ไปหาเอานะ สมาธิเป็นอย่างนี้ ความดำริความคิดเป็นอย่างนี้ สมาธิเป็นอย่างนี้ ได้พิมพ์เขียวมาแล้วเราจะหาซื้อเอาเครื่องมือนี้มา

จากไหน? เราก็ต้องฝึกปฏิบัติขึ้นมา พอฝึกปฏิบัติขึ้นมา มันก็เป็นเครื่องมือของเรา เป็นเครื่องมือ เพื่อจะชำระกิเลส

ไม่ได้ชำระกิเลสเลย...แค่หาเครื่องมือชำระกิเลสเราก็ยุ่งยากขนาดไหน นี่มันเข้าได้ยากขนาดนั้น มันถึงจะต้องพยายาม พอใจในสิ่งที่เป็นวัตรปฏิบัติ พอใจในสิ่งที่เป็นความลำบากความยากเข็ญ มันจะลำบากแค่ไหนก็เพื่อจะชำระกิเลสไง ดัดตนดัดความเห็นของคนให้เข้าทางเพื่อหาเครื่องมือเฉยๆ นะ เพื่อหาเครื่องมือมาชำระกิเลสเฉยๆ นะ

ความสงบของใจ สมาธิของใจ นี่ก็เป็นเครื่องมืออันหนึ่งในมรรค ๘ เห็นไหม มักคอรียสังข์ มรรค ๘ ถ้าไม่มีเครื่องมืออันนี้ มันก็เหมือนกับได้มาแล้วเครื่องมือของเราเครื่องมือผิดใจ มิจฉาทิฎฐิ มิจฉาสมาธิ ได้สมาธิมา มันก็เป็นมิจฉา ได้สมาธิมาก็ส่งออก ได้สมาธิมาก็ทำให้ทำลายกัน เป็นมนต์คำ เห็นไหม ได้สมาธิมา คุณหมอ คุณฤษ์ คุณยาม นี่มันเป็นเครื่องดำเนินให้เดินเข้าทั้งหมดเลย

นี่ไง ไม่มีวัตรปฏิบัติ ไม่มีสมาธิใจ ไม่มีศีลควบคุมไว้ก่อนใจ ศีลควบคุมไว้ พอมันได้มา มันก็เป็นสัมมา เป็นเครื่องมือที่ถูกต้อง เห็นไหม เครื่องมือเราดีเราก็สามารถเข้าไปซุกซุ่ม เข้าไปหาตัวว่าอันไหนเป็นกิเลส ความขัดเคืองใจนี้เป็นอารมณ์ชั่วคราว อารมณ์ชั่วคราวนี้มันเกิดมาจากอะไร? ความขัดเคืองใจ ความไม่พอใจของเรา มันเป็นเปลือกๆ มันต้องมีเหตุมาสิ มันมาจากไหน?

แขกจรรยา โยมไม่มานี่วัดนี้เสียบเลย โยมมานี่นั่งเต็มไปหมดเลย โยมมาจากไหน? ก็โยมมาจากบ้านของโยม เห็นไหม ใช้อารมณ์ที่มันเกิดมา มันเกิดมาจากไหน? มันจะเกิดมาลอยๆ ไม่ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “เหมือนกับแขกมาเยี่ยมเลย เวลาอารมณ์มันเกิดขึ้น” อารมณ์มันมาจากอวิชาความรู้ ไม่มีสติสัมปชัญญะยับยั้งไว้ เห็นไหม ยับยั้งไว้ๆ ยับยั้งไว้ๆ นี่ก็เป็นสมาธิขึ้นมา นี่เครื่องมือเข้าไป หาเครื่องมือ

หาเครื่องมือคือตัดความคิดอันนี้ก่อน เครื่องมือก็คือใจของเราเป็นเครื่องมือ ใจแก่ใจ ใจแก่กิเลส กิเลสมันอยู่กับใจอยู่แล้ว มันต้องต้านทานความคิดของเรา ความอยากทำคุณงามความดีนะ มันต้านทานหมด

เห็นเป็นของเล็กน้อยใจ พระอยากจะฉันในบาตรก็เป็นของเล็กน้อย มันก็ฉันเหมือนกัน ฉันตำรับมันฉันแล้วก็อิมท้องเหมือนกัน ฉันในบาตรก็อิมท้องเหมือนกัน แต่ฉันในบาตรนี้มันเป็น

การคัดตน มันเป็นการเห็นรูปดวงควัตร เห็นใหม่ ศีลในศีล มันก็เหมือนกับเราไปดูใจ เห็นใหม่ ใจของเราเกิดขึ้น อารมณ์มันก็เป็นอารมณ์ธรรมดา ทำอย่างไรก็ได้ อารมณ์ก็คืออารมณ์ของเรา เราๆ เราพอใจทำ เราคือกิเลสไง เราพอใจทำไปตลอด เราพอใจทำ

ทีนี้พอเราเชื่อ เราเอาพิมพ์เขียวเข้ามาแนบเข้าไปที่ใจ นี่คัดตน คัดให้เป็นสมาธิขึ้นมา คัดตนขึ้นมาละ สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ผิด เห็นใหม่ นี่เครื่องมือเกิดขึ้น แล้วเครื่องมือที่เกิดขึ้น ค้อนมันก็เป็นค้อนของเราละ ค้อนของเราจะเล็กหรือใหญ่ สมาธิของเราจะแน่นหนาหรือไม่แน่นหนา มันก็อยู่ที่เรา เครื่องมือนี้ก็ไม่เท่ากัน อยู่ที่อำนาจวาสนาบารมีของบุคคล

อำนาจวาสนาบารมีของบุคคลสร้างสมมาต่างกัน แล้วสร้างสมมาทั้งดีและชั่ว สร้างสมในทางดีมา มันก็ทำง่าย สร้างสมในทางความไม่ดีมา เวลาสมาธิเกิดขึ้นมา การต่อสู้กับความคัดตน นี่คัดยาก

ลูกๆ ของเรา เราเห็น เห็นใหม่ บางคนนี่สอนง่าย บางคนพูดเท่าไรมันก็ไม่ฟัง นี่มันเพราะความสังสมของกิเลสของใจ มันสังสมมา มันสังสมมากมันก็คัดมันก็แก้ไขได้ยาก ถ้ามันสังสมมาแบบคุณงามความดีมา มันก็สู้กันง่าย

นี่ไง ค้อนหรือสมาธิของเครื่องมือของเรามันถึงไม่เหมือนกัน ถึงว่าความไม่เหมือนกันถึงว่าเป็นปัจจัยตัดตั้ง รู้จำเพาะตน สมบัติของใครของคนนั้นไง กิเลสของใครก็เป็นของคนนั้น ของบุคคลคนนั้น กิเลสเป็นของเรา

จะนั่นว่ากิเลสของเรา การกระทำของเรา การฝืนตนของเรามันทุกข์ยาก มันอย่าไปน้อย เนื้อต่ำใจ ความน้อยเนื้อต่ำใจนี้เราก็เหมือนกับดูถูกตัวเองไง เพราะสิ่งนี้เราเป็นคนสร้าง เวลาสร้างคุณงามความดี เราจะสร้างขึ้นมา มันก็ขัดข้องหมองใจ จะทำความที่ว่าเป็นบาปอกุศลนี้มันทำได้เต็มที่เลย

พอเต็มที่เลย พอมันให้ผลมาอย่างนี้เราก็ต้องยอมรับสิ คือว่าจะลำบากหรือจะง่ายในใจของเรา เป็นเพราะการสังสมของใจเราทั้งหมด เห็นใหม่ เป็นเพราะการสังสมมา ใจนี้มันเกิดตายเกิดตายมาไม่ได้แค่ชาติเดียว มันเกิดตายมาทุกๆ ชาติ มันเกิดตายมาซับซ้อนมาหลายชาติ การสังสมของใจเรามันถึงไม่เหมือนกัน ความคัดเข้าไปถึงไม่เหมือนกัน

นี่คือวัตรปฏิบัติใด เราจะเห็นว่า วัตรปฏิบัตินี้เป็นของที่ประเสริฐ ถ้าเราเห็นพระปฏิบัติ มันจะยุ่งยากหน่อย มันก็ยุ่งยากเพื่อจะตัดนิสัย แล้วเราเข้าไปสัมผัส เราก็ต้องตัดนิสัยเราเข้าไปด้วย ผู้ปฏิบัติจากพระอุปัชฌาย์จากสงฆ์ เห็นไหม แล้วมันก็จะเข้าถึงเนื้อของธรรม

ถ้าเราออกมา เห็นไหม ธรรมะ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระธรรมเป็นคำสั่งสอน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่จะให้เข้าถึง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ขึ้นมาแล้วถึงเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชำระกิเลสได้หมด พระอริยสาวกต่างๆ ก็เข้าถึง ธรรม รู้ธรรมตามความเป็นจริงถึงแก้ไขทุกขได้ เห็นไหม ธรรมนี้เป็นสมบัติของทุกๆ คน เราจะ เข้าถึงธรรมอันนั้นได้มันก็ต้องมีเครื่องมือ เครื่องมือที่เราจะเข้าหาธรรม เราพยายามค้นคว้า เรา พยายามค้นหากัน เราสร้างขึ้นมาจากหัวใจของเรา

เครื่องมือทางโลกก็ใช้ทางโลก วิชาชีพก็เป็นวิชาชีพ วิชาแก้กิเลสไม่ใช่วิชาชีพ วิชาแก้กิเลส มันเป็นวิชาตัดตน มันเป็นมคคอริยสังขัง ธรรมจักร ภาวนามยปัญญา วิชาชีพนี้มันเป็นวิชาชีพที่ว่า สร้างขึ้นมา มันความรู้อันหนึ่ง

แต่วิชา เห็นไหม อวิชาคือความรู้ วิชาคือความรู้เท่าตน ความรู้เท่าตน วิชาชีพนี้มัน ใช้ความคิดนี้ออกไปสัมผัสกับสิ่งข้างนอก เห็นไหม แก้ไขตัดแปลงให้สิ่งนั้นเข้าให้ เป็นสมกับการ ประกอบวิชาชีพของตัว แต่วิชาตัดตน เห็นไหม วิชาทำความโง่ของตัว ความมืดบอด ความไม่ เข้าใจ

ถึงว่าขนาดเครื่องมือนี้เขาจะปฏิเสธเครื่องมือก่อน ถ้าปฏิเสธวัตรปฏิบัติ ปฏิเสธเรื่องนี้แล้ว มันจะเข้าถึงธรรมได้อย่างไรในเมื่อเราไม่มีเครื่องมือเข้าถึงธรรม?

ฉะนั้นถึงว่าถ้าจะเข้าถึงธรรมต้องพอใจในวัตรปฏิบัตินี้ ถ้าเราพอใจขึ้นมา มันก็เห็นสิ่งนี้ เป็นของง่าย ๆ วัตรปฏิบัตินี้เป็นวัตถุที่จับต้องได้ ตัวหนังสือที่ท่องจำได้ เห็นไหม เรายังท่องจำ ไม่ได้เลย แล้วเข้าไปในความว่างความในอารมณ์ของตัวที่ไม่มีสิ่งใดจับต้องได้เลย แล้วมันจะยาก ขนาดไหนถ้าไม่มีเครื่องมือเข้าไปจับ?

มรรคนี้ถึงได้ประเสริฐ สติสัมปชัญญะ เห็นไหม ความดำริชอบ ความเห็นชอบ การงาน คัดแปลงหัวใจชอบ ความเพียรที่เพียรตัดตนชอบ ความตั้งสมาธิชอบ สติสัมปชัญญะชอบ เห็น ไหม สมาธิ นี้มรรค ๘ มรรคนี้เป็นการคัดแปลงตน คัดแปลงใจ คัดแปลงกิเลส สัมมาอาชีวะเลี้ยง

ปากเลี้ยงชีพชอบ เลี้ยงชีพในความถูกต้องไม่ผิดกฎหมาย สัมมาอาชีพะเลี้ยงชีพชอบ การปฏิบัติชอบ การปฏิบัติตัดตนเองชอบ เห็นใหม่ เลี้ยงหัวใจชอบ อารมณ์ที่ความคิดจริงของใจชอบ

ถ้ามรรคนี้เข้าไป หัวใจมันพอใจ กิเลสไม่ต้านทาน เพราะเรามีเครื่องมือไปตัดมัน กิเลสไม่ต้านทานมันก็ตัดแปลงใจเข้าไป อาหารของใจคืออารมณ์ อารมณ์ที่เป็นความเร่าร้อน อันนั้นคือพิษ คือยาพิษ ทำให้หัวใจเราทุกขร้อน อารมณ์สร้างสมคุณงามความดีเข้าไปเป็นอารมณ์เป็นอาหารที่ดี แต่กิเลสมันปฏิเสธเพราะมันจืด มันไม่มีรสชาติเหมือนกับความรักที่อารมณ์ของโลกเขา มันจะปฏิเสธ ใหม่ๆ ปฏิเสธ นี้กิเลสมันปฏิเสธต่างๆ ที่เป็นอาหารที่ดีนะ

แต่พอความที่เราให้เข้าไป พอมันได้ดื่มกิน หลอกให้มันกินหรือว่าพุทโธ พุทโธ หลอกให้มันได้ความสงบขึ้นมา มันได้สัมผัส เอ่อ...ทำไมมันสงบล่ะ? ทำไมมันอุ่มใจ? มันเหมือนกับเรามีที่พึ่ง ทำไมเราไม่ว่าแห้วล่ะ?

นี่คือเลี้ยงหัวใจชอบ เลี้ยงหัวใจชอบด้วยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราสัมผัสเข้าไปมันทำอย่างนี้ ใจเราสัมผัสๆ นี้โง่บุญแท้ๆ โง่ บุญคือความสุขใจ เราทำบุญมา นี่ทาน ผลของท่าน เห็นใหม่ เราก็ได้บุญกุศลที่ว่ามันจะได้ดังที่เราเจตนาเราตั้งใจขนาดไหน บุญเกิดแน่นอน จะเมื่อไหร่เท่านั้นเอง

เพราะว่าการให้มันก็สำเร็จลงที่ใจ ใจเปิดมา อารมณ์ของใจเปิดขึ้นๆ การเปิดของใจ เห็นใหม่ ความกว้างขวางของใจกับที่ว่ามันพยายามบีบคั้นใจไว้ ใจโดนบีบคั้นด้วยความตระหนี่คือกิเลสกับความกว้างออก นี่ทาน ทานคือว่าให้ผลเป็นบุญกุศล บุญนี้ขับเคลื่อนได้ บุญนี้ทำให้เกิดเป็นเทวดา บุญนี้ทำให้เกิดเป็นอริยทรัพย์ขึ้นมา

แต่สมาธิธรรม เห็นใหม่ บุญที่เกิดขึ้นทำความสุขใจ บุญละเอียดเข้าไปๆ บุญกุศลที่ทำให้ใจนี้มีความผาสุกของใจ ใจมีที่พึ่งของใจของตัวเอง ไม่ต้องพึ่ง แม้แต่พระสารีบุตรเวลาถึงที่สุดแล้ว ไม่เชื่อแม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ไฉ

เขาบอก “พระสารีบุตรนี้ไม่เชื่อ” จนพระเขาติเตียนว่า “พระสารีบุตรนี้ไม่เชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ก็พาไปหาพระพุทโธเจ้า

พระพุทโธเจ้าถามว่า “พระสารีบุตรทำไมไม่เชื่อ?”

“เมื่อก่อนเชื่อ เชื่ออย่างพวกเรานี้เชื่อ อาศัยเป็นวัตรปฏิบัติ เป็นครูบาอาจารย์ เป็นผู้ชี้แนะเชื่อ...”

ความเชื่อไม่ใช่ความจริง ความเชื่อมั่นเป็นการเดินตาม พอเข้าไปถึงหลักความจริง ความจริงเป็นของเรา เราสัมผัสเอง ทำไมต้องไปเชื่อใคร? เราเห็น เราจับต้อง เราตัวเอง จะไปเชื่อใคร? นี่คือปัจจัยตัดตั้ง

ศาสนาพุทธนี้เอกขนาคนี้ เอกคือความยอดเยี่ยม คือว่าถ้าผู้ใดถึงธรรม ผู้นั้นรู้แจ้งหมดแล้ว ไม่ต้องให้ใครบอก ใครบอกไม่ได้ บอกนั้นก็เป็นการเล่าลือ บอกนั้นเป็นการบอกกล่าว เห็นไหม ความเชื่อก็เป็นความเชื่อ เป็นการเดินตาม รู้จริง ปัจจัยตัดตั้ง รู้จริง รู้จำเพาะตน รู้สมุจเฉทปหานขาดออกไปจากใจ อันนั้นคือธรรม สุขแท้ๆ เกิดจากตรงนี้ เราหวังสุขตรงนี้ เราต้องขวนขวาย เราต้องตั้งใจ อะไรมันจะทุกข์ยากจะลำบากหน้อยก็ต้องเดินตามข้อวัตรปฏิบัตินั้น

ถึงว่าเราเป็นลูกศิษย์ตถาคต มีครูบาอาจารย์ที่ว่าเป็นที่พึ่งของเราได้จริง ครูบาอาจารย์ เห็นไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านิพพานไปแล้ว ธรรมและวินัยจะเป็นศาสดาของพวกเราทั้งหมด ข้อวัตรปฏิบัตินี้พระพุทธเจ้าวางไว้ทั้งหมด เชื่อข้อวัตรปฏิบัติก็เชื่อครูบาอาจารย์ เคารพครูบาอาจารย์ เคารพองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดไป เอวัง